

Bogusław Tundzios

## Rodzice, szkoła, prawo...

Otrzymałem od Naczelnego zadanie zamknięcia numeru tekstem o uwarunkowaniach prawnych współpracy rodziców ze szkołą. Nie jest to łatwe, głównie ze względu na... bogactwo materiałów na ten temat – szczególnie w zasobach Internetu<sup>1</sup>.

Wracając do rodziców, bliska jest mi teza, że ich rola i miejsce w systemie oświaty są prawnie właściwie obudowane, ale rzeczywistość skrzeczy – mamy tu ciągle jeszcze do czynienia ze zjawiskiem niewykorzystanych szans i możliwości.

Rozważania warto zacząć od Konstytucji RP, i tak z reguły rozpoczynają się publikacje na ten temat. Przytoczmy więc dla porządku:

*Art. 48.*

*1. Rodzice mają prawo do wychowania swoich dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami. Wychowanie to powinno uwzględniać stopień dojrzałości dziecka, a także wolność jego sumienia i wyznania oraz jego przekonania.*

*2. Ograniczenie lub pozbawienie praw rodzicielskich może nastąpić tylko w przypadkach określonych w ustawie i tylko na podstawie prawomocnego orzeczenia sądu.*

Trudno nie dostrzec istotnych związków tej problematyki choćby z art. 53 (przekonania), art. 70 (wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne), art. 71 (dobro rodziny), art. 72 (ochrona praw dziecka) Konstytucji... a i art. 61 (prawo do pozyskiwania informacji) też z punktu widzenia rodziców jest bardzo istotny...

Zostawmy może tym razem w spokoju akty prawa międzynarodowego. Najistotniejsze bowiem z naszego punktu widzenia są zapisy ustawy

o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.). Mimo wielokrotnych nowelizacji<sup>2</sup>, duch ustawy wypracowanej w dobie transformacji ustrojowej pozostał niezmienny: w wielu zapisach podkreślona jest rola rodziców jako istotnej części społeczności lokalnej, która posiada m.in. prawo do aktywnego włączania się w życie szkoły, do której chodzi ich dziecko – nauczyciel i rodzic powinni być partnerami, mającymi prawa i obowiązki, a podstawą ich współpracy musi być wzajemne zaufanie, akceptacja i rzetelna informacja. Służą temu takie zapisy ustawy, jak choćby:

*Art. 39.4.*

*Dyrektor szkoły lub placówki w wykonywaniu swoich zadań współpracuje z radą szkoły lub placówki, radą pedagogiczną, rodzicami i samorządem uczniowskim.*

Warto zwrócić uwagę na formę zapisu – dyrektor współpracuje z rodzicami, a więc z ogółem, a nie tylko z przedstawicielstwem w postaci rady rodziców.

Ważne wskazanie zawarte jest już w art. 1:

*System oświaty zapewnia w szczególności: (...)*

*2. wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny.*

Warto zwrócić też uwagę na prawa rodziców w odniesieniu do systemu edukacji, m.in.:

- organizacja nauki religii – na życzenie rodziców (art. 12),
- podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności nauki języka oraz własnej historii i kultury – na wniosek rodziców forma i zakres zajęć (art. 13),

<sup>1</sup> Komputer sam poprawia mi pisownię internetu (wielkie I!), choć to wydaje być przesadną personifikacją czegoś, co jest dla mnie tylko/aż ciekawym, niezbędnym narzędziem poznawania rzeczywistości. Ale niech tam.

<sup>2</sup> Tak to niestety wygląda od 2004: Nr 273, poz. 2703 i Nr 281, poz. 2781, z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 94, poz. 788, Nr 122, poz. 1020, Nr 131, poz. 1091, Nr 167, poz. 1400 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 144, poz. 1043, Nr 208, poz. 1532 i Nr 227, poz. 1658, z 2007 r. Nr 42, poz. 273, Nr 80, poz. 542, Nr 115, poz. 791, Nr 120, poz. 818, Nr 180, poz. 1280 i Nr 181, poz. 1292, z 2008 r. Nr 70, poz. 416, Nr 145, poz. 917, Nr 216, poz. 1370 i Nr 235, poz. 1618, z 2009 r. Nr 6, poz. 33, Nr 31, poz. 206, Nr 56, poz. 458, Nr 157, poz. 1241 i Nr 219, poz. 1705 oraz z 2010 r. Nr 44, poz. 250, Nr 54, poz. 320, Nr 127, poz. 857 i Nr 148, poz. 991...

- realizacja obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki poza szkołą, tzw. nauczanie domowe (art. 16 ust. 8),
- prawo do reprezentacji (udział przedstawiciela rady rodziców) przy wyłanianiu kandydata na dyrektora szkoły w drodze konkursu (art. 36a),
- zezwolenie na indywidualny program lub tok nauki dla ucznia – na wniosek lub za zgodą rodziców (art. 66. ust. 1),
- zobowiązanie organu prowadzącego do zawiadomienia o zamiarze likwidacji szkoły: rodziców uczniów, co najmniej na 6 miesięcy przed terminem likwidacji (art. 59).

Rola rodziców dostrzegalna jest również w wielu aktach wykonawczych, warto zwrócić uwagę choćby na:

- rozporządzenia dotyczące kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi („Meritum” nr 1/2011),
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 30 kwietnia 2007 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.) – wielokrotnie, w wielu aspektach uprawnienia rodziców, począwszy od dostarczenia rodzicom informacji o postępach, trudnościach w nauce, zachowaniu oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia, po jawność oceniania,
- ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 21 maja 2001 roku w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. Nr 61, poz. 624, z późn. zm.), którego zapisy (szczególnie o zakresie współpracy z rodzicami) znajdują odzwierciedlenie w podstawowym dokumencie prawa wewnątrzszkolnego – statucie szkoły.

Ustawa o systemie oświaty wyodrębnia też zakres obowiązków rodziców, szczególnie odnoszących się do realizacji obowiązku szkolnego (odpowiednio art. 14b oraz 18), chodzi tu m.in. o obowiązek:

- 1) dopełnienia czynności związanych ze zgłoszeniem dziecka do szkoły,
- 2) zapewnienia regularnego uczęszczania dziecka na zajęcia szkolne,
- 3) zapewnienia dziecku warunków umożliwiających przygotowywanie się do zajęć,
- 4) informowania o realizacji obowiązku szkolnego spełnianego w sposób określony w art. 16 ust. 5b (za granicą).

Szeroką płaszczyznę współpracy stwarza istnienie rady rodziców – społecznego organu w systemie oświaty (art. 53) o szerokich kompetencjach (niestety, ich znajomość wydaje się ciągle niewystarczająca i często pokutuje obraz rodzica – płatnika składek i uczestnika wywiadówek), określonych w art. 54.

Przed wszystkim rada rodziców *może występować do dyrektora i innych organów szkoły lub placówki, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły lub placówki*. Jak widać, formuła bardzo rozległa – jak wszystkie, to wszystkie!

Inne, również bardzo ważne:

- 1) uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną:
  - a) programu wychowawczego szkoły obejmującego wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów, realizowanego przez nauczycieli,
  - b) programu profilaktyki dostosowanego do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmującego wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców,
- 2) opiniowanie programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły lub placówki (wynikającego z czynności nadzoru pedagogicznego),
- 3) opiniowanie projektu planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły.

Ponadto podjęcie w szkole działalności przez stowarzyszenia i inne organizacje wymaga uzyskania pozytywnej opinii rady rodziców (art. 56).

Jako ciekawostkę warto zaznaczyć, że ustawodawca przewidział także wystąpienie sytuacji „ekstremalnej” – braku porozumienia pomiędzy organami szkoły: *Jeżeli rada rodziców w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego nie uzyska porozumienia z radą pedagogiczną w sprawie programu, o którym mowa w ust. 2 pkt 1 lit. a lub b, program ten ustala dyrektor szkoły w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Program ustalony przez dyrektora szkoły obowiązuje do czasu uchwalenia programu przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną*. Ciekawe, czy praktyka szkolna odnotowuje takie przypadki...

Wydawałoby się, że nic prostszego, tylko wziąć sprawę w swoje ręce, a nawet pójść krok dalej – zainicjować powołanie rady szkoły, której kompetencje ustawowe są jeszcze szersze (art. 50).